

права, не надавши обґрунтування відхиленню вимоги заявника щодо справедливої сатисфакції. Крім того, положення ст. 365 ЦК України відображає конституційну гарантію попередньої компенсації за будь-яке позбавлення власності, за винятком умов воєнного чи надзвичайного стану (п. 43).

Захист права співвласника на частку у праві власності може здійснюватися і за допомогою загальних способів цивільно-правового захисту права власності, проте з певною специфікою. Наприклад, як було зазначено у п.29 постанови Пленуму ВССУ «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав» від 07 лютого 2014 р. №5, суди під час розгляду спорів про *поновлення права на частку у спільній частковій власності* повинні враховувати, що якщо частка у праві спільної часткової власності за відплатним договором придбана в особи, яка не мала права її відчужувати, про що набувач не знав і не міг знати, то особа, яка втратила частку, має право вимагати *поновлення права* на неї за умови, що ця частка вибула з її володіння не з її волі. Під час розгляду такої вимоги за аналогією закону (ч. 1 ст. 8 ЦК України) підлягають застосуванню положення статей 387, 388 ЦК України.

Отже, захист прав та інтересів суб'єктів спільної часткової власності може відбуватися як за допомогою загальних способів захисту, так і спеціальних способів захисту права власності та права спільної часткової власності. Обрання способу захисту залежить від змісту порушеної правомочності, підстави захисту (порушення, оспорення, невизнання прав, можливість порушення) та наслідків порушення.

Баранова Л. М., доцент кафедри цивільного права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент

НЕВИКОНАННЯ ТА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ЯК ВИДИ ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Стаття 610 ЦК України містить норму-дефініцію, яка закріплює легальне визначення поняття «порушення зобов'язання». Це є новелою у вітчизняному цивільному законодавстві, оскільки у попередніх кодексах

сах подібні статті відсутні. Зобов'язання вважається порушеним у разі його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання). Таке визначення дозволяє стверджувати, що «порушення зобов'язання» є родовою категорією, яка складається з двох видів: невиконання зобов'язання і неналежне виконання зобов'язання. Деякі науковці вважають, що «невиконання» і «неналежне виконання» розуміються як явища, що залежать від ступені виконання зобов'язання боржником. Однак, на нашу думку, цей критерій поділу категорії «порушення зобов'язання» на два види не відображає сутності останніх. У більшості випадках неналежного виконання зобов'язання, зокрема, якщо порушені умови щодо строку або місця виконання, неможливо визначити ступінь виконання зобов'язання. Вважаємо, що таке визначення поняття порушення зобов'язання співвідноситься із загальними принципами його виконання. Для того, щоб зобов'язання припинилося його виконанням, останнє має бути реальним і належним.

Законодавець здійснює диференціацію порушення зобов'язання на два види: невиконання та неналежне виконання. Вважається, що «невиконання зобов'язання має місце тоді, коли боржник не здійснив на користь кредитора жодної дії, що становить предмет зобов'язання». В більшості випадків таке визначення відповідає дійсності. Залежно від змісту обов'язку невиконання зобов'язання може полягати в тому, що боржник не передає річ, не виконує роботи, не надає послуги, не сплачує гроші тощо.

Визначення невиконання зобов'язання як таких дій чи бездіяльності сторони зобов'язання, внаслідок яких зобов'язання не виконане ні повністю, ні в частині більшою мірою відображає сутність цього поняття. Однак, не завжди невиконання зобов'язання полягає в бездіяльності боржника. Основною метою і результатом виконання боржником свого обов'язку є задоволення потреб кредитора. На практиці кредитор може не одержати виконання зобов'язання навіть при вчиненні боржником певних дій, що складають його обов'язок. Наприклад, за договором підряду підрядчик виконав певний обсяг роботи, але її результат був знищений до моменту передачі замовнику. Або перевізник прийняв вантаж, здійснив його перевезення, але з якихось причин, зокрема, у разі втрати вантажу в дорозі, не передав вантажоодержувачеві. Таким чином, визнаючи зміст поняття «невиконання зобов'язання», необхідно акцентувати увагу не на діях (бездіяльності) боржника, а на їх результаті для

кредитора. Отже, під невиконанням зобов'язання розуміється неодержання кредитором виконання обов'язку боржником.

Неналежне виконання зобов'язання – це порушення умов, визначених змістом зобов'язання. При неналежному виконанні боржник виконує обов'язок, але з порушенням певних умов, які складають зміст договору або визначених законом. Іншими словами неналежне виконання – це виконання зобов'язання з певними дефектами. При неналежному виконанні зобов'язання може мати місце недодержання умов щодо кількості, якості, асортименту товару, якості виконаної роботи чи наданої послуги, розміру оплати, строку, способу або місця виконання тощо. Залежно від умов договору чи приписів закону, які були порушені при виконанні зобов'язання, неналежне виконання може визначатися як прострочення, заборгованість тощо.

Виокремлення двох видів порушення зобов'язання за чинним законодавством не має практичного значення, тому що правові наслідки невиконання чи неналежного виконання зобов'язання, як правило, є однаковими. В ч.1 ст. 622 ЦК України зберігся загальний принцип «виконання зобов'язання в натурі», відповідно до якого застосування до порушника зобов'язання мір цивільно-правової відповідальності та (або) реалізація інших заходів захисту цивільних прав потерпілої особи, не є підставою для звільнення боржника від виконання зобов'язання.

Аналізуючи проект чинного ЦК України, можна стверджувати, що розробники кодексу надавали практичне значення диференціації поняття «порушення зобов'язання». Так, пропонувалося закріпити різні правові наслідки невиконання і неналежного виконання зобов'язання щодо подальшого виконання боржником свого обов'язку. Сплата неустойки та відшкодування збитків, при неналежному виконанні не звільняли боржника від виконання зобов'язання в натурі. І навпаки, при невиконанні зазначені заходи звільняли боржника від такого обов'язку. На жаль, запропонована розробниками ЦК диференціація принципу виконання зобов'язання в натурі залежно від виду порушення не знайшла свого закріплення. Саме тому, деякою мірою втратило значення й розмежування поняття «порушення зобов'язання» на такі його види як «невиконання» та «неналежне виконання».

Розподіл порушення на дві складові частини має юридичне значення лише в певних випадках. Так, при зустрічному виконанні зобов'язання (ст. 538 ЦК) одна сторона може зупинити виконання свого обов'язку або

відмовитися від його виконання повністю чи частково у разі невиконання іншою стороною свого обов'язку. У разі невиконання боржником для кредитора певної роботи чи ненадання йому послуги кредитор має право виконати цю роботу власними силами або доручити її виконання чи надання послуги третій особі (ст. 621 ЦК).

Незважаючи на вищезазначене, не завжди доцільно кваліфікувати той чи інший вид порушення зобов'язання. Тим більше, що невиконання та неналежне виконання зобов'язання не завжди можна чітко розмежувати. В окремих випадках неналежне виконання зобов'язання може перетворитися у його невиконання. Наприклад, якщо за договором перевезення вантажу перевізник не видає вантаж на вимогу одержувача протягом тридцяти днів після спливу строку його доставки (ч. 2 ст. 919 ЦК), то прострочення виконання (неналежне виконання) трансформується у невиконання договору.

Блажівська О.Є., кандидат юридичних наук, суддя Господарського суду м. Києва

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ЗА ЗАГАЛЬНИМ ЦИВІЛЬНИМ УЛОЖЕННЯМ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ 1811 р.

Необхідність здійснення історико-правового аналізу особисто-майнових прав за Загальним цивільним уложенням Австрійської імперії 1811 року (далі АЗЦУ) зумовлена двома чинниками. По-перше необхідністю врахування історичного досвіду кодифікації австрійського законодавства під час удосконалення чинного цивільного законодавства України. По-друге в АЗЦУ одне із центральних місць займає особисто-майнове право, зокрема на укладення договору, що дозволяло його учасникам координувати свою поведінку у виробничій та інших сферах людського життя.

У АЗЦУ одержали правове регулювання окремі різновиди договорів: дарування, поклада, позичка, позика, доручення, міна, купівля, майновий найм, спадкова оренда, спадкове оброчне утримання, найм послуг, ви-